

Ohel Yonah Menachem

Synagogue &
Community Center

Rabbi David Spektor

דוא"ל:

vaad@ohelyonah.com

אוהל יונה מנחם

בית כנסת
ומרכז קהילתי

הרב דוד ספקטור

אתר אינטרנט:

www.ohelyonah.com

דרשת לשבת פ' תרומה תשס"ט בנושא:

פסלי הכרובים והאמנות

מאת הרב דוד אברהם ספקטור

שבת שלום. כשקוראים פרשת תרומה מתעוררת שאלה גדולה. הלא לפני שבועיים בפרשת יתרו קראנו בעשרת הדברות (כ,ד): "לא תעשה לך פסל". והנה בפרשת תרומה (כה, יח) ה' מצווה לעשות שני פסלים: "ועשית שנים כרובים זהב". התשובה היא שרק במשכן ובמקדש מותר ומצווה לעשות כרובים, אבל מחוץ למקדש אסור לעשות פסלים שלמים, כפי שכותב האור שמח (ע"ז ג, ק): "התורה הקפידה שלא לעשות שני הכרובים במדינה, זה פני אדם". הסיבה לכך היא שבמקדש אין חשש לעבודה זרה. שם מקום השכינה וכולם מבינים ששני פסלי הכרובים הם בטווי לקשר העמוק שבין הקב"ה לעם ישראל, "פניהם איש אל אחיו" (כה, כ) בבחינת 'אני לדודי ודודי לי' (ע' אוצרות הראיה ד, 40). מכל מקום מחוץ למקדש אסור לעשות כרובים ושאר פסלי אדם ומלאכים באופן שלם, כפי שראינו בפרשת יתרו (כ, כ): לא תעשון אתי אלוהי כסף ואלוהי זהב. ויש לקרוא בחולם "לא תעשון אותי" והאדם נברא בצלם אלוהים ולכן אסור לעשות פסל אדם תלת מימדי או מלאך בצורה שלמה, אבל בצורה שאינה שלמה מותר (שו"ע יו"ד קמא, ז). ולפי החתם סופר (יו"ד ב', קכח) מספיק להחסיר רק קצה האוזן או קצה האף. לעומת פסל, ציור דו-מימדי של אדם מותר לצייר ולצלם, כיון שזה שני וחסרון ניכר. הלא אין אדם בעולם שהוא שטוח כמו ציור וצילום. אגב פעם צלמו את הרב קוק יושב וממתין לברית בלונדון. הצלם, סטודנט יהודי בקש ממנו למכור עותקים של הצילום כדי לממן פעילות של יבנה, ארגון סטודנטים יהודיים באנגליה. אמר לו הרב קוק: קיימת בי "וגונב איש ומכרו" ! מכל מקום הסכים בחפץ לב. לעומת ציור וצילום אדם שמותר, בציור שמש, ירח, כוכבים וגלגל המזלות הדין שונה. כאן יש איסור תורה אפילו לצייר אותם בצורה שלמה. 'לא תעשון אתי אלוהי כסף ואלוהי זהב' (ע"ז מג) 'לא תעשון כדמות שמימי המשמשין לפני במרום כגון חמה (שמש), לבנה (ירח) כוכבים וגלגל מזלות'. "אומרים התוספות (ד"ה והא ר"ג) שכשמתכלים לרקיע בלי טלסקופ רואים השמש, הירח והכוכבים כמו בציור: שטוחים, דו-מימדי. לכן אסור לצייר אותם באופן כזה, אלא יש להחסיר משהו מהם, כגון השפיץ של הירח או להסתיר חלקי את השמש ע"י ענן. ורק לצורך מצוה, כגון קידוש החודש, מותר לצייר את הירח בצורה שלמה. יש המשלבים פסוקים בציורים ומחשש מחיקה יש לכתוב את שם השם בשני, כגון אלוהים במקום א-לוהים. את שם הויה יש לכתוב שני יוד"ים, כפי שפוסק הרמ"א (יו"ד רעו, ק). מסופר על ילד שלמד א' ב' בגן והמלמד לימד אותו לכתוב שם השם בשני יוד"ים, אבל הילד כתב אותם בטעות כנקודתיים יו"ד מעל יו"ד. אמר לו המלמד: אם יש שני יוד"ים (באידיש: שני יהודים) אחד מעל השני, זה לא שם השם, אבל אם שני יוד"ים, שני יהודים הם באותה גובה, זה ליד זה, זה שם השם. "ושמנו קראת בשמך!" על העיסוק באמנות, בציור ובפיסול כתב הרב קוק (עולת ראייה ב, ג) באופן חיובי מאד: "...הציור והפיסול עומדים להוציא אל הפועל כל המושגים הרוחניים המוטבעים בעמקי הנפש האנושית וכל זמן שחסר עוד אף שרטוט אחד הנגלה במעמקי הנפש... שלא יצא אל הפועל, עוד יש חובה על מלאכת המחשבת (של האמנות) להוציאו". אני אישית קבלתי את אהבת הציור ממורה הולנדי בתיכון, שבשואה הציל יהודים והיה אוהב ישראל גדול ושנים הייתי מצייר. לאמנות, לציור, פיסול וליופי יש מקום גדול ביהדות בתנאי שהוא בטווי ליופי הפנימי. המקדש נקרא נוי של עולם. אגב, בבית-שמש רוצים לעשות תחרות יופי של נער ונערה. מתנגדת לזה מנהלת בית ספר תיכון ברנקו וייס, שאמרה בצדק, ש"יופי הוא מתת אלוהים". ולכן לא שייך בזה תחרות. אכן יופי הוא מתת אלוהים שמופיעה בשיא בכלי המקדש על ידי אומן שחי תמיד בצל-אל ושמנו בצלאל. דרך שפת האמנות הוא מבטא את היופי הפנימי-השכינה בכלי המשכן, בפרחים שעל המנורה ובפסלי הכרובים. ואני תפילה שבמהרה יתקיים בנו: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".